

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Николай Аретов Аретов
Институт за литература, БАН
Научно направление 05.04.02. Българска литература

по конкурс за заемане на академичната длъжност доцент,
обявен от **Института за балканистика с Център по тракология
„Александър Фол“ (ИБЦТ) при БАН** в област на висше образование 3.
Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1.
социология, антропология и науки за културата, обявен в ДВ бр.
55/19.06.2020 г., за нуждите на секция „Култура на Балканите“ с
кандидати: 1. Горан Тасев Благоев, 2. Ивета Кирилова Рашева, 3. Невена
Йосифова Граматикова и 4. Юлия Иванова Златкова.

Броят на участващите в конкурса кандидати говори за сериозния авторитет на Института по балканистика с Център по тракология, особено на фона на спадащия социален престиж на хуманитаристиката и на намаляващия брой на хората, които имат желание да ѝ се посветят. На първото си заседание журито обсъди представените от кандидатите справки за изпълнение на минималните национални изисквания и след дискусия Невена Йосифова Граматикова не беше допусната до участие в конкурса.

От приложените документи не се разбира изрично по каква специалност са се дипломирали кандидатите; всички притежават образователната и научна степен „доктор“, като само при Г. Благоев от приложената диплома се разбира, че е в научната област „фолклористика“. От Справката за минималните изисквания, а и помощта на Гугъл установявам, че Благоев е завършил история в СУ, Ив. Рашева – българска филология във ВТУ, дисертацията ѝ е по стара българска литература; Н. Граматикова е завършила история в СУ, за Ю. Златкова бързото търсене установява, че е асистент в ИБЦТ. Струва ми се, че старата (?) практика да се кандидатства със CV беше/е рационална.

И тримата допуснати кандидати имат своите силни и не толкова силни страни, заниманията им са свързани с културната история на Балканите в едно най-широко разбиране за тази научна област. Доколкото я познавам, секцията, за която е обявен конкурсът, по традиция включва изследователи, които имат подготовка и са се специализирали в областта на културата на един от балканските народи, познават я добре, работят с езика му (същото, струва ми се важи и за Института като цяло). Опасявам се, че предложените кандидатури не отговарят в пълна степен на тази много добра, според мен, традиция.

Горан Благоев участва в конкурса с монографията „Църква и идентичност на Балканите. Българската Екзархия и Вардарска Македония до края на Втората световна война“ (София: Парадигма, 2020) и поредица от статии. Г. Благоев е публикувал дисертацията си „Курбанът в традицията на българите мюсюлмани“ (София: Академично издателство „Проф. М. Дринов“, 2005), както и книгата „Истории за плач и за надежда“ (София: Сиела, 2011).

Монографията „Църква и идентичност...“ обобщава по-ранни изследвания и наблюдения (Снегаров, Маркова, Темелски, Бонева, Илиев, Петков, Константинова...) и в този смисъл е в духа на историографската книжнина, опасенията ми за публицистично писане се оказаха неоснователни. Предоставената от проф. Орлин Събев „Сравнителна таблица“ е прецизна; струва ми се, че както отбелязва и авторът ѝ, не става дума за плагиатство – в основната си част в тези пасажии се представят факти (събития, текстове и пр.), като текстът на Благоев наистина е близък до написаното от цитираните от него изследователи. Това, което прави впечатление, е, че Г. Благоев се придържа изцяло към предходните изследователи и практически не работи с извори, не само с архивни документи, но дори и с периодиката от XIX в. За периода след Първата световна война се появяват позовавания на архивни документи. Трудно ми е да открия новото, което трудът предлага, опасявам се, че напреженията и конфликтите сред българите от времето на църковната борба са туширани, особено за периода преди учредяването на Екзархията. Не се откриват и опити за проблематизиране на доминиращи тези. Малко познати сведения се откриват при по-късните периоди, особено за времето на присъединяването на Македония към България по време на Втората световна война; тук, струва ми се, могат да се потърсят приноси моменти в труда. Като цяло монографията, а и другите публикации на Благоев са напълно в духа на една (доминиращата?) линия в българската историография, която е подчертано патриотична, отнася се критично към аргументите на другите, много често не се интересува от тях или ги игнорира, не се стреми да постави разглежданите събития и процеси в някакъв по-общ (балкански, европейски) контекст. Силната страна на кандидатурата на Благоев е в това, че той е познат на обществеността фигура и би могъл да съдейства за популяризирането на дейността на Института пред по-широка публика. От друга страна, в последно време някои публични действия на Благоев по-скоро подриват неговия авторитет в очите на поне част от публиката.

Юлия Златкова участва в конкурса с монографията „Константин Леонтиев и Балканите“ (Авангард Прима, 2020.) Това е ерудирано написан труд, който стъпва на огромна литература и разглежда едно малко познато в български контекст явление. В този смисъл, от представените за конкурса монографии, тази ми беше най-интересна, от нея може да научиш много за дейността и творчеството на Леонтиев. С нея обаче като че ли и в най-голяма степен изпитвах желание да споря. Отношението на Златкова ми изглежда апологетично, на места – дори любовно; струва ми се, че известна доза критичност би ѝ била полезна, както и едно по-внимателно използване на суперлативи.

Леонтиев несъмнено е значително явление в руски контекст, идеите му очевидно са донякъде оригинални (въпреки че е възможно да се потърсят корените им извън руски контекст, какъвто е случаят с „теорията за триединния процес“, което трудът почти не прави). Трудът не успя да ме убеди, че Леонтоев е толкова значим писател, още по-малко – че текстовете му са изпълнени с „пророчества“, както често пише Златкова, следвайки някои по-стари руски мислители и днешни публицисти. Давам си сметка, че бележките ми, които тук нямам възможност да разгърна, се дължат и на това, че не приемам огромната част от идеите на руския автор. На отделни места Златкова се предоверява на източниците си и повтаря техни неточности. В някои случаи става дума за на едро направени констатации, като разглеждането на Просвещението като едва ли не единна атеистична философия. На едно място има объркване между възрожденския учител и книжовник Димитър Благоев (1840 – 1875) с основателя на социалистическото движение Д. Благоев Дядото (1856-1924) (с. 66) Ако се приеме гледната точка към конкурса като възможност за кариерно развитие, то няма съмнение, че Ю. Златкова има основание да получи академичната длъжност „доцент“.

Ивета Рашева участва в конкурса с монографията „Възрожденският ни анахроничен разказ за покръстителната мисия на св. св. Кирил и Методий в България“ (2020). Проблематиката на този труд ми е най-позната, а и близка до заниманията ми. Това е най-кратката от трите книги, която би могла да се разглежда и като разгърната студия. Авторката има ясна предварителна концепция, изгражда стройна структура и разглежда значителен по обем материал, на места без да се задълбочава в анализа. При интереса на авторката да представя наблюденията си в таблици и схеми, очаквах наблюденията върху словата за 11 май да бъдат представени по-детайлно, със статистически сведения (брой, повтарящи се акценти и пр.), така някои от изводите, които може и да са верни, не звучат аргументирано. Подборът на изследваните текстове не е изчерпателен, възниква въпросът дали не би имало смисъл да се разгледат и учебниците по история от епохата на Възраждането. Отделните глави имат не напълно единен хронологически обхват – някои спират до 1878 г., други разглеждат произведения и от първата половина на ХХ в. Сред по-късните творби вниманието привличат книгите от недостатъчно анализираната днес поредица „Древна България“ на Георги Караиванов (на първо място легендата на Константин Петканов), както и няколкото малко познати текста на Николай Райнов. Вероятно в бъдеще авторката ще предложи и пълна библиография на текстовете, с разглежданата от нея тема (една доста трудоемка и неблагодарна работа, признавам).

Заклучение

И тримата кандидати имат основание да аспирират за академичната длъжност „доцент“, като въпросът за тяхното градиране е доста труден и деликатен. (Преди това, в скоби бих споменал, че и научните интереси и на тримата кандидати са свързани по

някакъв начин с религията и дори с църквата. Макар и не представителна, тази извадка заслужава да се обмисли извън контекста на конкретния конкурс.) Въпросът за избора на един кандидат, особено в този конкретен случай, зависи от нуждите на секцията и Института, както и от очакванията, които те имат. Ако се търси човек, който да направи още по-видима работата на секцията (и на Института), **Горан Благоев** би бил най-подходящият човек; от друга страна, от него едва ли може да се очаква сериозно включване в проектите, по които секцията работи. От друга страна, той е и авторът с най-много публикации – 3 книги, има и преподавателски опит в Софийския университет, с което значително превъзхожда останалите кандидати. Ако се търси задълбочен изследовател, то **Юлия Златкова** вероятно е най-подходящият кандидат; проблемът при нея е, че идеите ѝ са доста оспорими, а и са изказани твърде категорично, което също не я прави идеален кандидат за колективна работа. Струва ми се, че **Ивета Рашева** е най-подходяща за колективна работа; при нея опасенията са свързани с недостатъчно задълбочените наблюдения, на места явно направени набързо. С много уговорки и не категорично бих препоръчал на журито и на Института по балканистика с Център по тракология да се насочи към нея. С интерес ще се запозная с мнението на колегите от журито и съм готов да приема и други мнения.

23 октомври 2020

Проф. д-р Николай Аретов
Институт за литература, БАН